

ΔΗΛΟΣ - η γη, το νερό και ο αγέρας

Ο τόπος μας είναι κλειστός, όλο βουνά που έχουν σκεπή

το χαμηλό ουρανό μέρα και νύχτα. Δεν έχουμε ποτάμια δεν

έχουμε πηγές, δεν έχουμε πηγές μονάχα λίγες στέρνες,

άδειες κι αυτές, που ηχούν και που τις προσκυνούμε...

Γ. Σεφέρης, Η Πέτρα

Ο περιηγητής Στράβων (Γεωγρ. I.C.485), που γεννήθηκε λίγα χρόνια μετά την δεύτερη καταστροφή της Δήλου (69 π.Χ.), περιγράφει με λίγα λόγια το μικρό νησί: «η πόλη της Δήλου είναι σε πεδιάδα και εκεί είναι και τα Ιερά του Απόλλωνα και της Λητώ. Πάνω από την πόλη είναι ο Κύνθος, ένα γυμνό και βραχώδες βουνό. Ο Ινωπός ποταμός, που δεν είναι μεγάλος, διατρέχει το μικρό νησί». Η συνολική έκταση της Δήλου είναι μόλις 6,85 τετραγωνικά χιλιόμετρα, ενώ η γειτονική Ρήνεια έχει έκταση 17 τετ. χμτρ. και η Μύκονος 89,7 τ. χμτρ. Τα μέχρι τώρα ανασκαμμένα μνημεία καταλαμβάνουν μια έκταση 0,9 τετραγωνικών χιλιομέτρων περίπου στο κέντρο του νησιού, δηλαδή λίγο περισσότερο από το 1/7 του όλου χώρου.

Το κλίμα της Δήλου είναι εύκρατο νησιωτικό. Ο χειμώνας είναι ήπιος με σπάνιους παγετούς και ακόμη σπανιότερες και μικρής διάρκειας χιονοπτώσεις (τελευταία φορά χιόνισε το Φεβρουάριο του 2004. Η προηγούμενη ήταν τον Μάρτιο του 1987). Το καλοκαίρι είναι δροσερό, χωρίς βροχές, συχνά με αρκετή υγρασία τις πρωινές ώρες, και με δυνατούς ανέμους (6 - 9 Beaufort) τους μήνες Ιούλιο - Αύγουστο (μελτέμια). Ακόμη και για τα εξελιγμένα σύγχρονα σκάφη το ταξίδι είναι συχνά πολύ δύσκολο στη διάρκεια των μελτεμιών και πολλές φορές αδύνατο. «Τα θαλασσινά ταξίδια δεν είναι αστεία υπόθεση» γράφει ο Κικέρωνας (epist. ad Atticus, 5.12.1) στον Αττικό τον Ιούλιο του 51 π.Χ., «ιδιαίτερα τον μήνα Ιούλιο. Φτάσαμε στη Δήλο έξη μέρες αφότου ξεκινήσαμε από την Αθήνα. Στις 6 Ιουλίου ξεκινήσαμε από τον Πειραιά και φτάσαμε στο Σούνιο με δύσκολους ανέμους, που μας κράτησαν εκεί μέχρι την άλλη μέρα, αλλά στις 8 Ιουλίου το ταξίδι μέχρι την Κέα ήταν ευχάριστο. Από εκεί φτάσαμε στη Γυάρο με δυνατό άνεμο, παρόλο που δεν ήταν αντίθετος στην πορεία μας, στη συνέχεια στη Σύρο και από εκεί στη Δήλο, καλύπτοντας την απόσταση πιο γρήγορα απ' ό,τι θα ευχόμαστε. Τα ανοιχτά ροδίτικα καράβια, όπως γνωρίζεις κι εσύ, είναι τα χειρότερα στον κόσμο όταν έχει τρικυμία. Μετά από όλα αυτά δεν πρόκειται να βιαστώ καθόλου, και δεν θα το κουνήσω από τη Δήλο αν δε δω καθαρές τις βουνοκορφές της Τήνου». Ακόμη σήμερα οι ναυτικοί και οι ψαράδες του Αιγαίου εξετάζουν προσεκτικά την βουνοκορφή του Τσικνιά αν διαγράφεται καθαρά στον ορίζοντα είναι «καλοσημαδιά», αν όμως καλύπτεται από σύννεφα δεν ανοίγονται στη θάλασσα.

DELOS – the earth, the water and the wind

Our land is enclosed, all mountains roofed

by the low sky day and night. We have no rivers

we have no wells, we have no springs, just a few cisterns,

and these empty, that echo and that we worship...

G. Seferis, *The Stone*

The ancient traveller Strabo (Geog. I.C. 485), who was born a few years after the second destruction of Delos (69 BC), describes this little island in a few words: “the city of Delos is in a valley where the Sanctuaries of Apollo and Leto may be found. Kynthos, a bald rocky mountain, stands above the city. The Inopos River, which is not very large, crosses the island.” The total area of Delos is just 6.85 km²; neighbouring Rheneia is 17 km² and Mykonos is 89.7 km². The monuments excavated to date cover an area of some 0.9 km² – approximately 1/7 of the total area – in the middle of the island.

Delos has a temperate island climate. Winters are mild with rare frosts and even rarer, short-lived snowfalls; it last snowed in February 2004 and the previous time was in March of 1987. Summers are fresh and rainless, but it is often humid in the early morning. Strong north winds (*meltemia*, etesian winds) of up to 6-9 on the Beaufort scale blow during July and August. Even for the most modern and well-equipped vessels, the journey to Delos can be difficult during the *meltemia* and, at times, impossible. “Travelling by sea is no laughing matter”, writes Cicero (epist. ad Atticus, 5.12.1) to Atticus in July of 51 BC, “particularly in the month of July. We reached Delos six days after departing from Athens. On the 6th of July we set out from Piraeus and reached Sounion with difficult winds which made us tarry there until the next day, but on 8 July the journey to Kea was pleasant. From there we reached Gyarus with a strong wind in our sails despite the fact that it was not contrary to our course. Then on to Syros and thence to Delos, covering the distance faster than we would have wished. The open Rhodian boats, as you well know, are the worst in the world when there is a tempest. After all this, I shall be in no hurry to leave and shall not budge from Delos

Στο βραχώδες νησί δεν υπάρχουν πηγάδια νερά, αλλά στο στεγανό γρανιτικό υπόβαθρο, παρά την έντονη τεκτονική διάρρηξη που επικρατεί στο χώρο, δημιουργείται ένας περιορισμένος, αλλά σημαντικός για το νησί φρεατικός ορίζοντας σε μικρό σχετικά βάθος. Το πόσιμο νερό αντλείται από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα από τα ίδια πηγάδια (πηγάδι της Κλεοπάτρας, πηγάδι του Μαλτέζου) που βρίσκονται στα αίθρια των αρχαίων σπιτιών. Όλα τα σπίτια είχαν κάτω από το *αίθριο*, την κεντρική υπαίθρια αυλή, μια μεγάλη τετράγωνη δεξαμενή στην οποία συγκεντρωνόταν το βρόχινο νερό από την στέγη. Η οροφή της δεξαμενής στηρίζεται σε τόξα από πωρόλιθο και καλύπτεται με ψηφιδωτό δάπεδο που είναι χαμηλότερα από το δάπεδο του *περιστύου* (=ο στεγασμένος χώρος γύρω από το αίθριο). Πιθανόν ο χώρος αυτός γεμιζόταν τους καλοκαιρινούς μήνες με νερό, που αφενός μεν αναδείκνυε τα χρώματα του ψηφιδωτού, αφετέρου, με την εξάτμιση, δημιουργούσε μια αίσθηση δροσιάς γύρω. Εκτός από τα ιδιωτικά πηγάδια των σπιτιών, υπήρχαν πολλά δημόσια πηγάδια και κρήνες.

Έχει υπολογισθεί - μάλλον με υπερβολική αισιοδοξία - πως στις δημόσιες και ιδιωτικές δεξαμενές της Δήλου συγκεντρωνόταν μια ποσότητα 280.000 κυβικών μέτρων νερού, με την προϋπόθεση φυσικά ότι είχε βρέξει αρκετά ώστε να γεμίσουν οι δεξαμενές, όπως έγινε το Φεβρουάριο του 2003, που για πρώτη φορά οι δεξαμενές ξεχείλισαν. Φαίνεται όμως πως το νερό δεν ήταν ποτέ αρκετό στις αρχές του 1^{ου} αι. π.Χ. ένας σκλάβος που κατοικούσε στην *Οικία της Λίμνης* χάραξε στον τοίχο του μικρού δωματίου του λίγες γραμμές γεμάτες νοσταλγία για την πατρίδα του την Αντιόχεια, "*που έχει πράσινα σύκα και άφθονα νερά*".

Τα νερά της βροχής σχημάτιζαν στην αρχαιότητα τον περίφημο Ινωπό ποταμό, που κατέβαινε από τους βορειοανατολικούς πρόποδες του Κύνθου, συγκεντρωνόταν σε μια τεχνητή δεξαμενή, την *Ινώπου Κρήνην*, κι από εκεί με εκτεταμένα αρδευτικά έργα διοχετευόταν στην πόλη και στο Λιμάνι. Το νερό της βροχής, που συγκεντρωνόταν στο χαμηλότερο σημείο του νησιού, στα βόρεια του Ιερού, σχημάτιζε την περίφημη τροχειοδή Ιερή Λίμνη, «*που περιστρέφει κύκλο τα νερά της, εκεί που κύκνοι μελωδοί υπηρετούν τις Μούσες*» (Ευριπ. *Ιφιγένεια εν Ταύροις*, 1097-1105).

Στο νότιο τμήμα της Δήλου, στη γειτονική Ρήνεια και στη Μύκονο υπήρχαν αγροκτήματα που προμήθευαν τους κατοίκους της Δήλου με φρέσκα λαχανικά - όπως γίνεται και σήμερα. Πολλά από αυτά τα αγροκτήματα ανήκαν στο Ιερό και ενοικιάζονταν σε ιδιώτες. Εκεί καλλιεργούσαν κυρίως αμπέλια, σιτάρι και κριθάρι, είχαν αιγοπρόβατα, βοοειδή, χοίρους και μελίτσια. Στις επιγραφές (ID 452+467) αναφέρεται ότι τον 2^ο αι. π.Χ. σε ένα από τα 24 περίπου αγροκτήματα της Μυκόνου υπήρχαν: 37 συκαί, 2750 άμπελοι, 25 αγριέλαιοι, 2 μυρσίνοι, 3 καρύαι, 56 μηλέαι, 1 φοίνιξ, 1 δάφνημα. Οι μικρές

unless I can see the mountain tops of Tinos clearly." Even today, Aegean sailors and fishermen look closely at the *Tsiknias* mountain top on Tinos; if it can be seen clearly on the horizon it is "well-omened", but if it is covered by clouds, they do not set sail.

The rocky island has no natural sources of water, but in the granite substrata, despite the many tectonic cracks in the terrain, there is a limited ground water horizon at a relatively shallow depth, which is significant for the island. From antiquity to modern times, the island's drinking water comes from the same wells (Well of Cleopatra, Well of Maltezos) in the atriums of the ancient houses. All houses had below their *atriums*, the central, open-aided courtyard, a large rectangular cistern in which they collected the rainwater from their roofs. The roof of the cistern rests on arches of poros stone and is covered by a mosaic floor at a level lower than the floor of the *peristyle* (=the covered porticos around the atrium). In the summer months, this was probably filled with water, which highlighted the colours of the mosaic and evaporated slowly to create a feeling of coolness. In antiquity, in addition to the private wells of the houses, there were many public wells and fountains.

It has been estimated, perhaps over-optimistically, that the public and private cisterns of Delos could contain 280,000 cubic metres of water, provided the rainfall was as heavy as that of February 2003, in which the reservoirs and cisterns were filled to overflowing for the first time in living memory. It seems however that there was never enough water. In the early 1st cent. BC a slave living in the Lake House incised some lines on the wall of his little room, full of nostalgia for his homeland Antioch, "*which has green figs and abundant water*".

Rainwater in antiquity created the famous *Inopos* River which flowed from the northeastern foothills of Kynthos, and its waters were channelled into an artificial reservoir, the *Inopos* Fountain, from which, by means of extensive irrigation works, it was directed to the city and the port. The rainwater that collected in the lowest part of the island, north of the Sanctuary, formed the celebrated, round Sacred Lake, "*the lake where water turns in a circle, where melodious swans honour the Muses.*" (Euripides, *Iphigenia in Tauris*, 1137-1138)

In the southern part of Delos, on neighbouring Rheneia and on Mykonos,

κοιλιάδες και οι λόφοι της Μυκόνου ήταν σκεπασμένες με χιλιάδες κλήματα, το μυκονιάτικο κρασί ήταν περίφημο στη αρχαιότητα και το σταφύλι ήταν για αιώνες το σύμβολο της Μυκόνου. Θεός – προστάτης της Μυκόνου ήταν ο Διόνυσος, ο οποίος απεικονιζόταν κισσοστεφανωμένος και γυμνός στα νομίσματα της πόλης.

Στη Δήλο, μέχρι τον 2^ο π.Χ. αιώνα τουλάχιστον, θα πρέπει να υπήρχαν αγροκτήματα και κήποι με δέντρα, που σιγά - σιγά εκτοπίστηκαν από δημόσια και ιδιωτικά κτήρια. Στους ελληνιστικούς χρόνους υπήρχαν μόνο λίγα δέντρα στο Ιερό, ανατολικά του Μνημείου των Ταύρων, ενώ ολόκληρη η γύρω περιοχή έγινε οικόπεδα για να κτίσουν τις πολυτελείς κατοικίες τους οι πλούσιοι έμποροι, εφοπλιστές και τραπεζίτες, που εγκαταστάθηκαν στο νησί. Στην πυκνοκατοικημένη ελληνιστική πόλη δεν υπάρχει χώρος για κήπους, ούτε υπάρχουν εσωτερικοί κήποι στα σπίτια, όπως συμβαίνει στην Πομπηία. Είναι πολύ πιθανόν όμως ότι στα περιστύλια των πολυτελών κατοικιών, που δεν έχουν ψηφιδωτό δάπεδο, υπήρχαν καλλωπιστικά φυτά.

Οι κλιματολογικές συνθήκες και η ποικιλομορφία του εδάφους (μικροί λόφοι, κοιλάδες, βραχώτοποι, παραλίες) δημιουργούν κατάλληλους οικότοπους για την ανάπτυξη φυτών με διαφορετικές απαιτήσεις. Οι δεξαμενές των αρχαίων σπιτιών και οι φυσικές ή τεχνητές κοιλάδες που υπάρχουν σε πολλά σημεία του νησιού, είναι γεμάτες με βρόχινο νερό μέχρι τον Ιούνιο - Ιούλιο, και παρέχουν ευνοϊκές συνθήκες για την ανάπτυξη υδροχαρών φυτών. Αυτό που δεν φαίνεται να έχει αλλάξει στο νησί από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα είναι η αυτοφυής βλάστηση, έτσι που η Δήλος, εκτός από σημαντικό Αρχαιολογικό Χώρο, είναι ένα τεράστιο, φυσικό φυτολογικό Μουσείο, με μια μεγάλη ποικιλία φυτών. Μέχρι τώρα έχουν καταγραφεί 537 είδη, πολλά από τα οποία έχουν φαρμακευτικές ιδιότητες και χρησιμοποιούνται από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα για θεραπευτικούς σκοπούς. Κάποια φυτά που επιζούν σε περιορισμένο αριθμό και σε συγκεκριμένες θέσεις είναι πιθανόν απόγονοι ειδών που μεταφέρθηκαν στην αρχαιότητα για την παραγωγή φαρμάκων, ή αρωμάτων.

Η ιατρική ήταν ιδιαίτερα ανεπτυγμένη στην πολυάνθρωπη και πλούσια πόλη της αρχαίας Δήλου. Έχουν βρεθεί πολλά ιατρικά εργαλεία, αγγεία που περιείχαν φάρμακα από φυτά, θερμοφόρες για την ανακούφιση πόνων με δημιουργία υπεραιμίας, αγαλμάτια του Ασκληπιού και αναθήματα στον Απόλλωνα, στις Χάριτες, στην Ίσιδα, στην Αφροδίτη, στη Δήμητρα και στον Ήρωα Ιατρό για ίαση πασχόντων μελών. Στα νότια του νησιού υπάρχει *Ασκληπιείο*, ενώ περισσότερα θεραπευτικά κέντρα θα πρέπει να υπήρχαν στη γειτονική Ρήνεια, όπου μεταφέρονταν οι βαριά άρρωστοι και οι επίτοκες, μια και στη Δήλο απαγορευόταν να γεννηθεί ή να πεθάνει κανείς. Στις επιγραφές της Δήλου αναφέρονται τα ονόματα πολλών ιατρών, αρκετοί

there were farms that supplied the inhabitants of Delos with fresh vegetables – as is the case today. Many of these farms belonged to the Sanctuary and were rented to individuals. They had grapevines, grew wheat and barley, raised goats, sheep, cattle and swine and kept bees. Ancient inscriptions (ID 452+467) inform us that in the 2nd cent. BC on one of the approximately 24 farms on Mykonos there were: 37 fig trees, 2750 grapevines, 25 wild olive trees, 2 myrtles, 3 walnut trees, 56 apple trees, 1 palm tree, 1 laurel tree. The small valleys and hills of Mykonos were covered by extensive vineyards; Mykonian wine was famous in antiquity and, for centuries, grapes were the symbol of Mykonos. The patron god of Mykonos was Dionysus who was portrayed on the coins of the city nude and crowned with ivy.

Until at least the 2nd cent. BC, there must have been on Delos farms and gardens with trees, that were gradually supplanted by public and private buildings. In the Hellenistic age there were only a few trees in the Sanctuary, east of the Monument of the Bulls, as all the surrounding area had become lots on which the wealthy merchants, shipowners and bankers who had settled on the island built their luxurious houses. In the densely populated Hellenistic city, there was no room for gardens or even for interior gardens in the atriums of homes, as in Pompeii. It is, however, likely that in the colonnaded areas (*peristyles*) that did not have mosaic floors, there were ornamental plants.

The climatic conditions and varied terrain (low hills, valleys, rocky land, seacoasts) create suitable habitats for the development of vegetation with different requirements. The cisterns of the ancient houses and the natural and artificial hollows that exist in many parts of the island are full of rainwater until June or July and provide favourable conditions for the growth of aquatic plants. What does not seem to have changed on the island from antiquity up to the present day is the presence of flora that make Delos a huge natural botanical museum with a large variety of plant life, in addition to being an important archaeological site. To date, 537 species have been recorded, many of which have medicinal properties and have been used from antiquity to modern times for healing purposes. Some plants that have survived in limited numbers and in specific places may possibly be

από τους οποίους μαθήτευσαν στο περίφημο Ασκληπιείο της Κω. Ο Δήλιος ιατρός Αντιφάνης ήταν ο πρώτος που διατύπωσε την θεωρία ότι όλες οι ασθένειες προέρχονται από το είδος της διατροφής.

descendants of species that were imported to the island in antiquity for the production of medicines or attars.

Medicine was highly developed in the densely populated and wealthy city of ancient Delos. Findings include medical instruments, vessels containing medicines made from plants, clay heating bottles used to induce hyperaemia for the relief of pain, statues of Asclepius, and votive offerings to Apollo, the Graces, Isis, Aphrodite, Demeter and the Hero Doctor for the cure of affected parts of the body. On the south side of the island is an *Asclepeion*; but there must have been other treatment centres on neighbouring Rheneia, to which Delians with more serious illnesses or women ready to give birth would be brought, as it was forbidden for anyone to give birth or die on Delos. Inscriptions found on Delos have preserved the names of many doctors, some of whom had studied at the renowned Asclepeion of Cos. The Delian doctor Antiphanes was the first to introduce the theory that all illnesses were caused by diet.

Νύμφη των νερών

Αγαλμάτιο Νύμφης, αντίγραφο ενός έργου του 4^{ου} αι. π.Χ. (Μουσείο Δήλου Α.04289, Αίθουσα 6). Βρέθηκε το 1949 στο αίθριο της Οικίας των Ερμών. Ύψος 0,92 μ., 2^{ος} αι. π.Χ.

Η Οικία των Ερμών είναι μια πλούσια κατοικία του 2^{ου} αι. π.Χ που αναπτύσσεται κλιμακωτά σε τέσσερα επίπεδα στην πλαγιά του λόφου. Στο ισόγειο, στη νότια πλευρά του αίθριου, είναι δύο κόγχες λαξευμένες στο φυσικό βράχο που ακόμη σήμερα αναβλύζουν νερό. Το νερό από αυτές τις κόγχες, καθώς και το νερό της βροχής από τη στέγη, συγκεντρωνόταν στην υπόγεια δεξαμενή, κάτω από το αίθριο, και το αντλούσαν από το πηγάδι που υπάρχει στο κέντρο της αυλής. Το άγαλμα της Νύμφης ήταν τοποθετημένο στη μια από τις κόγχες του αίθριου. Το ιμάτιο της σχηματίζει ένα καταρράκτη από μικρές πτυχές που παραπέμπει στην ιδιότητα της νύμφης ως θεότητας του υγρού στοιχείου και δείχνει την αγάπη των Δηλίων για κομψά και διακοσμητικά έργα.

Οι νύμφες, θεότητες του υγρού στοιχείου που κατοικούσαν σε πηγές, δάση, λιβάδια και βουνά, ήταν η ενσάρκωση της ώριμης παρθενικής νεότητας και της ομορφιάς της φύσης.

Π. Ι. Χατζηδάκης 2003, αριθ. 618

A Water Nymph

Statuette of a nymph, copy of 4th cent. BC. work (Delos Museum A.04289, Room 6). It was found in 1949 in the atrium of the *House of Herms*. Height 0.92 m., 2nd cent. BC.

The House of the Herms is a wealthy house of the 2nd cent. BC that was laid out on four different levels. On the ground floor, on the south side of the atrium, are two recesses hewn out of the natural rock, from which water issues forth to this day. The water from the recesses, as well as rainwater from the roof, was collected in the underground cistern under the atrium and drawn from the well in its centre. The statue of the Nymph stood in one of those two niches. The cascade of small pleats on her *himation* alludes to the nymph's nature as a water deity and shows the love of the Delians for elegant decorative works.

The Nymphs, deities of the waters, lived in springs, forests, meadows and mountains. They were the embodiment of ripe maidenly youth and the beauty of nature.

P. J. Hadjidakis 2003, no. 618

Θεός - ποταμός

Χάλκινο προσωπίο ποτάμιου θεού (ή Διόνυσου - Όσιρι;), Μουσείο Δήλου Β.07540, Αίθουσα 11. Βρέθηκε το 1957 σε ένα πηγάδι Ν. της Αγοράς των Κομπεταλιαστών. Ύψος 0,25 μ., 2^{ος} -1^{ος} αι. π.Χ.

Το προσωπίο είναι στεφανωμένο με καρπούς και φύλλα κισσού, το ιερό φυτό του Διόνυσου, αλλά τα υγρά γένια και τα χαρακτηριστικά του προσώπου, που θυμίζουν το άγαλμα του Νείλου, δείχνουν ότι παριστάνει θεοποιημένο ποταμό - ίσως τον Νείλο - από τα πυκνά γένια του οποίου τρέχει νερό. Τα δύο μικρά κέρατα πάνω από το μέτωπο συμβολίζουν την ορμητική δύναμη των νερών του ποταμού, ο οποίος παρομοιάζεται με ταύρο, όπως ο ποταμός Αχελώος στις Τραχίνιες του Σοφοκλή (στ. 9-14):

Μνηστήρ γάρ ἦν μοι ποταμός, Ἀχελῶον λέγω, ὅς μ' ἐν τρισίν μορφαῖσιν ἐξήτει πατρός, φοιτῶν ἐναργής ταῦρος, ἄλλοτ' αἰόλος δράκων ἐλικτός, ἄλλοτ' ἀνδρείῳ τύπῳ βούκρανος, ἐκ δὲ δασκίου γενειάδος κρουνοὶ διερραίνοντο κρηναίου ποτοῦ.»

«Μνηστήρας μου ήταν ένας ποταμός, ο

A River-God

Bronze mask of a deified river, or Dionysus-Osiris, Delos Museum B.07540, Room 11. It was found in 1957 in a well, south of the Agora of the Competaliasts. Height 0.25 m., 2nd-1st century BC

The mask is crowned with an ivy wreath, the sacred plant of Dionysus, but the wet beard and the features, which are reminiscent of a statue of the river Nile, indicate that it represents a river god – perhaps the Nile – from whose dense beard water flows. The two small horns above the forehead represent the force of the river, which is likened to a bull, as the river Achelous in Sophocles' *Trachiniae*, 9 - 14:

“For my wooer was a river-god, Achelous, who in three shapes was ever asking me from my sire, - coming now as a bull in bodily form, now as serpent with sheeny coils, now with trunk of man and front of ox, while from a shaggy beard the streams of fountain-water flowed abroad.”

The mask was part of the decoration of a bucket containing perhaps holy water for the rituals of Isis. Bronze vessels in a similar shape are used to this day in India to carry the sacred

<p>Αχελώος, ο οποίος με τρεις διαφορετικές μορφές με ζητούσε συνέχεια από τον πατέρα μου και ερχότανε πότε σαν ταύρος δυνατός, πότε σαν λαμπερό κουλουριασμένο φίδι, και πότε σαν άνδρας με κέρατα ταύρου και γένια πυκνά που ανάβλυζαν κρουνοίς νερού.»</p> <p>Το προσωπίο ήταν τμήμα της διακόσμησης ενός κάδου που περιείχε ίσως αγιασμένο νερό για τις τελετές της Ίσιδας. Παρόμοιου σχήματος χάλκινα αγγεία χρησιμοποιούνται ακόμη σήμερα στην Ινδία για τη μεταφορά του ιερού νερού του Γάγγη.</p> <p>Π. Ι. Χατζηδάκης 2003, αριθ. 643</p>	<p>water of the Ganges.</p> <p>P. J. Hadjidakis 2003, no. 643</p>
<p>Ποσειδώνας, ο θεός της θάλασσας</p> <p>Αγαλμάτιο του θεού Ποσειδώνα (Μουσείο Δήλου Α.04120, Αίθουσα 11), αντίγραφο έργου του 4^{ου} αι. π.Χ. Βρέθηκε πιθανόν στην Οικία με τον Διόνυσο. Ύψος 0,86 μ. Τέλη 2^{ου} αι. π.Χ. Ο θεός παριστάνεται γυμνός, με το λεπτό σφιχτοδεμένο σώμα του κολυμβητή, μαλλιά και γένια νοτισμένα από την αρμύρα της θάλασσας και ανακατεμένα από τους ανέμους. Στο αριστερό του χέρι κρατούσε χάλκινη τρίαινα.</p> <p>Στην Αγορά του Θεοφράστου, βορειοδυτικά του Ιερού, σώζονται τα ερείπια του Ποσειδείου, του ιερού του Ποσειδώνα, και του βωμού του Ποσειδώνα Ναυκλαρίου. Ο Ποσειδώνας συνδέεται με την εμφάνιση της Δήλου, μια και ήταν αυτός που στερέωσε τον περιπλανώμενο βράχο με διαμαντένιους κίονες στο βυθό της θάλασσας για να γίνει από άδηλος (=αόρατος, αφανέρωτος), «αυτή που οι θνητοί ονομάζουν Δήλο, αλλά οι μακάριοι Ολύμπιοι θεοί», που βλέπουν τον κόσμο από ψηλά, «τη λένε της μαύρης γης το φωτοβόλο αστέρι» (Πίνδαρος), και να γεννήσει εκεί η Λητώ τους δύο θεούς του φωτός.</p> <p>Ο Ποσειδώνας, προσωποποίηση της δύναμης της φύσης (τρικυμία, σεισμός, ορμή των αλόγων) λατρευόταν στη Δήλο με τα επίθετα Ναυκλάριος (προστάτης των πλοίων και των ναυτικών), Ασφάλειος, Ορθόσιος, Θεμελιούχος (προστάτης της σταθερότητας της πόλης), Αίσιος (ευοίωνος, καλορίζικος) και Ιππηγέτης (οδηγός των αλόγων). Οι έμποροι, τραπεζίτες και εγδοχείς από την Τύρο, την Ασκαλώνα και την Βυρηττό που έμεναν στο νησί, λάτρευαν τον Ποσειδώνα ως ένα από τους πάτριους θεούς τους, καθώς επίσης και οι Ρωμαίοι που τον λάτρευαν ως Neptune. Στον Όμηρο Ο Ποσειδώνας παρουσιάζεται ήδη ως ο επίσημος θεός της θάλασσας. Στην Ιλιάδα (Ο 187-193) οργισμένος διακηρύσσει ότι είναι ίσος με τον Δία και οριοθετεί το βασίλειο του:</p> <p>«Μά ὁ Κοσμοσείστης τότε θύμωσε κι</p>	<p>Poseidon, the god of the sea</p> <p>Statuette of the god Poseidon (Delos Museum A.04120, Room 11), copy of a 4th cent. BC work. Possibly found in the <i>House with the Dionysus</i>. Height 0.86 m. Late 2nd cent. BC.</p> <p>The god is represented nude, with the slim, compact body of a swimmer, with hair and beard damp from the brine of the sea and tossed by the winds. In his left hand most likely he was holding a bronze trident.</p> <p>In the Agora of Theophrastos, northwest of the Sanctuary, have been preserved the ruins of the <i>Posideion</i>, the sanctuary of Poseidon, and the altar of <i>Poseidon Nauclarios</i>. Poseidon is associated with the appearance of Delos, since it was he who anchored the wandering islet to the bottom of the sea with diamond columns, changing it from <i>adelos</i> (= invisible) to “<i>what mortals call Delos</i> (= visible), <i>but what the blessed gods on Olympus,</i>” who see the world from on high, “<i>call the black earth’s far-seen star</i>” (Pindar), thus giving Leto a place to bring forth the twin gods of light.</p> <p>Poseidon, the personification of the force of nature (storms, earthquakes, raging horses), was worshipped on Delos under the appellations <i>Nauclarios</i> (protector of ships and sailors) <i>Asphalius</i>, <i>Orthosius</i>, <i>Themeliouchos</i> (protector of the city’s stability), <i>Aesius</i> (auspicious, propitious) and <i>Hippegetes</i> (leader of horses). The merchants, bankers and warehouse owners from Tyre, Ascalon and Berytus (present day Beirut), who resided on the island, worshiped Poseidon as one of their ancestral gods, while the Romans worshiped him as Neptune. As early as Homeric times Poseidon is presented as the established god of the sea. In the Iliad (O 187-193), enraged, he proclaims himself equal to Zeus and defines his domain:</p> <p>But the glorious god of earthquakes shook in</p>

<p>ἀπηλογιά τῆς δίνει: «Ὁχού, τά λόγια του [του Δία] ὄλο ἔπαρση, κι ἄς εἶν' τρανός, πού θέλει, μιὰ κι εἴμαστε ἴσοι, ν' ἀφεντεύει με μέ βιάς, ἀθέλητα μου. Τρεῖς ἀδερφοί ἀπ' τόν Κρόνο πού' μαστε, παιδιά τῆς Ρέας κι οἱ τρεῖς μας, πρῶτος ὁ Δίας, κι ἐγώ, καί τῶν νεκρῶν ὁ ρήγας, ὁ Ἄδης, τρίτος, σέ τρία τόν κόσμο τόν μοιράσαμε, καθένας τό δικό του καί κληρο ὡς ρίξαμε, στή θάλασσα τήν ἀφρισμένη πέφτει νά μένω ἐγώ γιά πάντα, κι ἔλαχε στόν Ἄδη τό σκοτάδι, καί πῆρε ὁ Δίας τά οὐράνια τ' ἄσωστα με σύγγεφα κι αἰθέρα ὅμως ἡ γή κι ὁ μέγας Ὀλυμπος εἶναι μαζί ὅλονῶ μας...» Μετάφραση Ν. Καζαντζάκης – Ι. Θ. Κακριδῆς</p> <p>Π. Ι. Χατζηδᾶκης 2003, αριθ. 251</p>	<p>anger: "What outrage! Great as he is, what overweening arrogance! So force me, will he, to wrench my will to his? I with the same high honours? Three brothers we are, all sprung from Cronus, all of us brought to birth by Rhea – Zeus and I, Hades the third, lord of the dead beneath the earth. The world was split three ways. Each received his realm. When we shook the lots I drew the sea, my foaming eternal home, And Hades drew the land of the dead engulfed in haze and night and Zeus drew the heavens, the clouds and the high clear sky. But the earth and Olympus heights are common to us all." translation Robert Fagles, 1990</p> <p>P. J. Hadjidakis 2003, no. 251</p>
<p>Π. Ι. Χατζηδᾶκης, <i>Δήλος</i>, Εκδόσεις ΟΛΚΟΣ, Αθήνα 2003</p>	<p>P. J. Hadjidakis, <i>Delos</i>, OLKOS Editions, Athens 2003</p>